

Zvezek 14.

Letnik III.

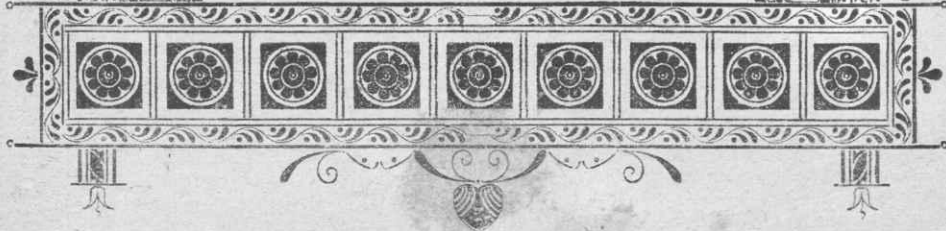
SLOVENKA
GLASILO
SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Izdajatelj in odgovorni urednik

Fran Godnik.

V TRSTU, 1899.

Lastnik konsoreij lista »Edinost«. — Natisnila tiskarna
konsoreija lista »Edinost«.

„Slovenka“

Glasiło slovenskega ženstva.

Izhaja v Trstu kakor priloga „Edinosti“ vsako drugo soboto.

Naročnina znaša za vse leto 3 gld.; za naročnike »Edinosti« pa 2 gld.; posamezne številke se dobivajo v Trstu v tobakarni g. Lavrenčiča na trgu della Caserma po 12 kr. — Rokopisi naj se pošljajo uredništvu »Slovenke«, naročnina pa upravnistvu »Edinosti«, ul. Molino piccolo št. 3.

Vsebina 14. zvezka:

Zagorska: Ljubezen — pesem. — Mokriška: Še letos tudi... — pesem. — Zofka Kveder: Paolo. — Danica: Še enkrat narodna noša. — Nada: Intrigant. — T. G. Masaryk: Mnogoženstvo in enoženstvo. — Danica: V odgovor gdčni. Vandi. — Književnost in umetnost. — Razno. — Doma.

Zaloga in tovarna
pohištva vsake vrste

od

ALESSANDRO LEVI MINZI v TRSTU

Piazza Rosario št. 2. (šolsko poslopje)

Bogat izbor v tapetarijah, zrcalnih in slikah. — Ilustriran cenik gratis
in franko vsakemu na zahtevo. **Cene brez konkurence.**

Predmeti postavijo se na brod ali železnico, brez da bi se za to kaj
zaračunalo.

Gričar & Mejač
Prešernove (Slovene) ulice št. 9
Ljubljana

priporočata svojo bogato zalogo

izgotovljenih oblek

v vsaki velikosti

 po najnižjih cenah.

— **MIČNE NOVOSTI** —

v konfekciji za dame.

 Ceniki zastoj in franko.

Odlikovan fotografski atelier

A. Jerkič

— **v Gorici — Travnik št. 11,** —

prevzema vsa v fotografsko stroko spadajoča dela. Krasno dovršene
fotografije v naravni veličini **10—15** gld. po vsaki poslani fotogra-
fiji; družinske in druge skupine, razglede.

Manjše fotografije od **1—3** gld. 6 komadov z neprekosljivo, umet-
niško dovršenostjo izdelane na vse mogoče papirje, na porcelan,
žido, platno itd.

Razglednice, lepše kakor vse dosedanje **20—25** gld. tisoč.

Pri našem upravnistvu je dobiti:

AUGUST ŠENO A:

„Čuvaj se senjske roke“

krasna povest znamenitega hrvatskega pisatelja v slovenskem prevodu.

Komad 35 kr., po pošti 5 kr. več.

SLOVENKA

GLASILO SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Zvezek 14.

V Trstu, 17. julija 1899.

Letnik III.

Ljubezen.

I.

V
ečna ljubezen,
deva nebeška,
vodiš v življenje....
in iz življenja. —

Tu mi ustvarjaš
bol neizmérno.
Ali mi ystvariš —
srečo na nebu?

II.

Ljubezen čista — sladka véz. —
ljubezen sveta — dar nebes,
ljubezen gorka — srca sláj,
ljubezen mila — zemski raj!

Kdor v srcu nósi že njen žar...
naj ne ugasne mu nikdár! —
In komu ni še rôjen bil —
naj bi — naj bi se mu rodil!

Zagorska.

O slovesu.

U
ra bliža se slovesa,
Voz pred hišo čaka že;
Zadnjič rosnega očesa,
Še me stisni na srce!

Kolikokrat o tem sanjala,
Bom v samotnih, tožnih dneh,
Ko brez tebe bom ostala,
Ko mi z usten zgine smeh.

Hlad promine, cvetje pride,
Nama pa veseli dan,
Ko srce se s srcem snide
V veke zabi prošlih ran!

Zorana.

Še enkrat narodna noša.

Spisala Danica.

Eines schickt sich nicht für Alle.

Göthe.

azložiti hočem danes še enkrat nekoliko svoje stališče napram narodni noši, koje jo č. g. sotrudnica Ljuba račila osvetiti s tako — čudno lučjo.

G. Ljuba imenuje agitacijo za narodno nošo naravnost nazadnjaško in sicer zato, ker stremijo vsi svetovni narodi po internacijonalnosti, koje bi gotovo vpeljali i za nošo, če ne bi bila itak uže internacijonalna. No, to se glasi sicer prav lepo, ima pa vendar tudi svojo Ahilejevo peto. Vkljub vsej internacijonalnosti, opazujemo vendar neko fino, nacijonalno razliko v toilettah raznih narodov, koje pač diktira individualnost in krajevna potreba dotičnega naroda. Čim ostreja, značilnejša individualnost, tem bolj se odlikuje i noša od splošne svetovne noše. Kedor sledi le količjak raznim premembam mode, bode kmalu razločil prav lahko pariško toiletto od angleške, dunajske ali celo amerikanske. Kolika razlika mej načičkano, našemljeno Parižanko in resno-priprosto, a elegantno Angležkinjo, mej neizraženo obleko Berolinčanke, koji pripisujejo zlobni kritiki »manco« v okusu, in mej fantastično-krasnim oblačilom bogate Američanke! A vsepovsod se kaže duh naroda.

Še večjega upliva na nošo je seveda podnebje. Bodo se li Rusinje v Peterburgu in Talijanke pod večno modrim neapolitanskim nebom oblačile po istem sistemu? To bi bilo naravnost nespametno vkljub vsi lepi in priporočljivi internacijonalnosti.

Res je, evropski kulturonošci smatrajo evropsko nošo za jedino osrečevalno in kulturo in človeški blagor pospešujočo. A kaj se izcimi iz tega?

Za to samo jeden primer. Pred nedavnim časom sem čitala članek o otoku Hawaii iz spretnega peresa slovččega potnika Hesse-Wartegg-a. V dotičnem članku pripoveduje pisatelj, kako je zanesla evropska kultura na havaiiske otoke s suknjami, hlačami, škornji in klobuki tudi nebroj bolezni. Izpodkopala je doslej zdravim in krepkim Kanakom (prebivalcem Havaiija) zdravje ter jih omehkužila in napravila sprejemljivim za vsakovrstne bolezni. Kanaki bi si bili gotovo lahko prisvojili vso evropsko kulturo i v svojih lahkih odelih brez osrečevalne evropske obleke, a ostali bi bili zdravi in čili. — Seveda ni to edini slučaj na zemeljski obli.

Dokler se tedaj ne bode dopadlo gospodu Bogu nad oblaki napraviti nam vsem zemljanom jednakega podnebja, tako dolgo ni niti misliti na jednotno nošo vsega civiliziranega sveta. Ker se pa to nikdar ne zgodi, ostane internacijonalna noša le fantom, le iluzija, koja se ne more nikdar vresničiti.

Zdaj se pa ozrimo zopet na drugi faktor, ki nasprotuje jednotni noši, to je na individualnost raznih narodov. Čim pregnantnejša, čim izrazitejša je ta individualnost, tem bolj se odlikuje i noša narodova od splošne noše civiliziranega sveta.

Rusi, ki so hodili v kulturnem razvoju čisto samosvojo, od zapadnih narodov neodvisno pot, imajo svojo lastno nošo, in ruske lepote — i one višjih slojev se brigajo kaj malo za Parižanke, ter se oblačijo po svojem narodnem okusu. (Hoič, Rusija str. 91, 93 in 96). Isto tako se oblačijo Srbi in Črnogorci v narodno obleko. I španske dame se počutijo prav dobro v svoji mantili in ščipkastim robcem na glavi, ne meneč se za razne nestvore, koje imenuje drugi omikani svet - klobuke.

In španski kavaliri prihajajo na dvor z dokolenskimi hlačami in svilenimi nogavicami, ne poznavajoč dolgorepega fraka, ki dominira v naših salonih. Nizozemska mlada kraljica pokriva zlato-plave svoje kodrice s pristno holandsko čepico. Isto tako nam kažejo prebivalke Danske in nemških obali okoli nemškega in baltiškega morja tako izrazite oblike v svojih krajih, da jih moramo spoznati takoj po prvem pogledu.

Ali pa le pogledjmo sosedni naš narod magyarski. V narodnem življenju nosijo Magyarke zicer srednje evropsko nošo. Kakor hitro je pa kaka imenitna slavnost, takoj nadvlada narodni element, kojemu se ne odtegujejo niti najvišje kneginje. I naša cesarica sama je nosila na ogrskih slavnostih vedno toilette, v kojih je bil izražen vkljub vsej modernosti in skrajni luksurjoznosti narodni duh, narodni okus. Še zadnja cesaričina obleka, koja je nosila ob otvoritvi razstave op tisočletnici in koja je podarila nadvojvodinja Valerija Peštanskemu muzeju, je imela, da-si čisto črna, narodni ogrski prepasnik.

In baš Madjari, koje pri nas le često zasmehujemo in smešimo, baš oni naj bi nam služili v izgled, a ne v posmeh, posebno pa kar se tiče njihovega narodnega ponosa, njihovega rodoljubja in njihovega naprednega duha.

I Nemci snujejo društva, aranžirajo razne veselice za vzdrževanje narodne noše, samo mi Slovenci se obračamo sè stidom od vsega, kar je našega, ter iščemo jedini blagor v internacijalnem življu.

Samo mi ubogi Slovenci hočemo zatreti v sebi še to malo, kar imamo narodno individualnega; samo mi edini nočemo spoštovati vrlin svojega roda. Ne samo v malenkostih, kakor je kraj obleke, marveč tudi v drugih, važnejših zadevah. Slovenec sam hoče zatreti slovenski svoj živelj, smatrajoč le tuje šege in zavode, le tujo govorico za pristno in imenitno.

Saj se pač ne da zatajitii, da bode konečni vspeh vse civilizacije neka internacionalnost, da se narodi drug ob drugem s časoma obrusijo. A do cela se vendar nikdar ne zatró narodne razlike, kajti vsak zaveden narod — in le takemu je zagotovljen obstanek — se drži z jekleno silo svojega narodnega elementa. Tedaj se i nam Slovincem ni sramovati svoje individualnosti, ampak pokažemo jo lahko povsod — celo v naši obleki.

Zdaj pa prosim cenjene svoje čitateljice, da bi izvolile še enkrat prečitati moj članek »Reformovana obleka« v 4. št. letošnjega letnika. Najdejo tam doslovno:

»Pa vsaj v obče damo svoji obleki lahko značaj slovenske, ali če rajši hočete, slovanske narodne noše. V kroju seveda treba veliko premeniti.«

Torej nič o strogem posnemanju kmečkih oblačil, nič o avbah. Samo v obče slovenski, ali slovanski značaj — nič drugega ne. In to bi se prav lahko zgodilo, ne da bi trpel vzgled naših slovenskih dam, ne da bi se morale sramovati Slovenke v svojih oblačilih morda kje v tujini mej drugimi. Slovenski pečat bi se dal celo pritisniti obleki v do cela modernem duhu. Saj tudi takozvana pariška moda ni nikakor tako jednotna, da ne bi dala razločiti mej raznimi strujami. Naprimer favorizira zdaj mlado ženstvo obleke v secesijoniističnem genru, med tem, ko se oblačijo bolj priletne ali bolj skromne dame bolj zmerno, bolj priprosto, bez »secesije«, a vendar sta obedve do cela moderni napram veliki razliki njiju oblek. Zakaj se ne bi dala napraviti v modernem duhu i obleka, ki nosi slovanski pečat? Taki obleki tudi razlike ne bi manjkalo, kojoj g. Ljuba tako težko pogreša pri strogo narodni obleki.

Kar se pa tiče tistega tuhtanja za dobavo novega efekta, temu se pač ne izognemo nikdar, drugače, če bi se vpeljala splošna uniforma. Ker bi pa taka noša tako do cela nasprotovala ženskemu značaju, ker bi se tako malo ujemala s pojmi o ženski lepoti in o estetiki sploh, se pač nikdar ne uvede. Ženske bodo tedaj i zanaprej tuhtale in si belile glave, kako bi se oblekle, da bi izgledale kolikor mogoče lepe in dražestne, in mislim, da bi jim jaz najmanj kratila to veselje, da le ne prekoračijo mej dopustnosti.

Seveda mi bodo očitale vrle moje nasprotnice zopet protislovja. A prosim, ni malo ne! Govorila sem sicer že često zoper plitvost ženstva sploh, a nikakor še nisem rekla, da naj zapušča ženska svojo zunanost kakor Dijogen v sodu. — To pa samo mimogrede ker ne bi rada pomočila v tinto še enkrat svoje pero v tej zadevi.

Še letos tudi....

Po dolzih dnevih zopet enkrat
korak me je zavél na vrt;
že zima je mejtem minila,
prostrla vigred cvetni prt.

Pod vitko vstavim sam se smereko,
kjer mi prostorček je predrag;
na klopico leseno sedem,
strmim sanjavo v sinji zrak. —

Kar nad glavo v košatem vrhu
me vzdrami ptičice pozdrav,
selilke drobne, ki se z juga
vrnila komaj je z dobrav....

Oj, pevka mila, mar od lani
ti znanko svojo še poznaš?
Kako o vigredi, ljubezni
sve lani pevali, oj znaš?

Še letos tudi, ptička drobna,
žgoleli bodeve sladkó,
kakor bo nama čut veleval,
pri srcu lahno bo, tesnó....

Ti boš na vejici drobila,
jaz bom odpevala pod njó:
in pesnij vir sladil bo nama
življenje mučno in trpkó!...

Mokriška.

Paolo.

Spisala Zofka Kveder.

— Un soldo, signora! —

Nek simpatičen zvok je trepetal v glasu.

Ozrla se je.

Nekaj paglavcev je stalo spodaj pod vrtnim ozidjem, na katerem je slonela. Bili so raztrgani in zaprašeni, a vendar mični v svoji umazanosti. Prevrtani, zviti in zmečkani klobuki so nekako genijalno čepeli na malih glavah. Prebrisanost jim je sijala iz oči, gracijozna gibčnost je vela iz vsake njih kretnje.

O, ta tržaška mularija!

Nasmehnila se jim je. In oni so se ji odsmihali, da so se jim svetili beli, drobni zobje izza rudečih usten.

— Un soldo, un soldo! — so kričali v koru, suvali se in stezali svoje roke proti njej.

Zdaj se je jeden par korakov oddaljil, zaletel se in v hipu je bil na vrtnem ozidju.

In njegove črne svetleče oči so drzno gledale v njen obraz.

Bil je drobnega, bledega obraza, a pravih, duhovitih, nekako drznih potez.

Smeje je gledala vanj in nehote je morala misliti, kak bo čez dvajset let.

In videla je vizijo. Lepega, zagorelega moža v kapitenski uniformi na gibajoči se ladiji v viharju....

— La prego, signora! —

Zasmejala se je svoji domišljavosti, a vendar je menila, da sliši kako ljubimsko arijo iz prozaične dečkove prošnje.

Ah, niti Romeo ni mogel v mehkejšem tonu šepetati svoji Juliji ljubimskih vzdihov, nego je ta deček ponavljal: La prego, signora....

— Čemu ti bo? — ga je vprašala.

— Ah, čemu?... Dajte mi, dajte gospa. Najlepsi saltomortale vam napravim, kar ste jih kedaj videli! —

— Napravi brez krajcarja! —

— Ali zlomim si nogo. —

— In s krajcarjem? —

Zmajal je z ramami in hudomušno nakremžil obraz.

Vrgla je par krajcarjev doli na cesto, in on je takoj skočil sè zida tja med tolpo, ki se je ruvala po cesti. Neko mačjo gibčnost je imelo njegovo malo telo.

A bil je prepozen, drugi so že vse pobrali.

Postavil se je pod zid in očitajoče pogledal gori k nji.

Vrgla mu je desetico.

Ujel jo je z ustmi in se kavalirski priklonil.

— Kako ti je ime? —

— Paolo, signora! —

In vzel je svoj potlačeni klobuk z glave, gracijozno položil prosto roko na srce, nabral ustna in ji z nedopovedljivo ljubkostjo poslal poljub. Potem se je nagajivo nasmehnil, napravil na cesti veliko kolo in na čelu svojih tovarišev oddirjal dalje.

Vse popoldne in ves večer je letal okrog. S tovariši je nagajal psom, na promenadi kritizoval ž njimi ljudi, gledal razložbe in na primitivne trнке lovil ribe ob morju. In gospe, ki so se sprehajale ob roki svojih soprogov, šepetale so nehote:

— Kak deček! —

On pa se je podil z drugimi iz jedne ulice v drugo in zvižgal in pel, da so se mu črne oči lesketale veselja.

Zvedavo je gledal v kočije, v katerih so se vozili strogi gospodje v cilindrih in nežne gospe v bogatih toaletah. In kadar je šla kaka dama mimo njega v okusni, dragi obleki, približal se ji je in čisto blizu nje smuknil dalje, da mu je fini opojni parfem zavel v obraz in da so se mu roke za hip doteknile prijetne, mehke gladine svilnatoga krila.

Vselej ga je spreletel prijeten čut, kadar se je tako tihotapno prav blizu, blizu priplazil razkošju bogastva.

— Kadar bom jaz velik, nosil bom fine, črne obleke, tesne rokavice, svitle klobuke in svilnate dehteče žepne robce. In vozil se bom v kočiji, ki bo imela gumijeve obroče na kolesih. Spredaj pri kočijažu bo sedel lakaj, konji bodo delali klop, klop po ulicah in vse bode gledalo za menoj. In potem si vzamem ženo, tako lepo, nežno »biondino« s tenkim pasom, ki bo oblečena v fino svilo in njene roke bodo majhne in bele in zlate zapestnice se bodo svetile na njih. Tudi moja mati bo nosila črno, z baržunom okrašeno obleko, in sè svitlim, steklenim naličjem obšite mantile, ker jaz bom bogat in vse bom kupil in vse ji dal, kar bo hotela. —

Vse to si je mislil in še mnogo družega, kadar je hodil okrog po mestu.

In ko je dan zatemnel, ko so se vžigale luči v visocih razložbah, ko se je vse to bogastvo za velicimi steklenimi šipami bliščalo in spreminjalo v blede intenzivni luči električnih žarnic, spomnil se je, da je lačen, da ga ves dan ni bilo doma in s težkim srcem se je odtrgal od vseh teh mamljivih zanimivosti, pustil tovariše in žalosten ter pobit krenil domov, v oni umazani tesni del mesta, kjer so carevale demimondke, kjer se je v visocih, starih, grdih hišah skrivala sramota, kjer se je v tesna podstrešja in ozke, temne, nezdrave sobe zatekalo siromaštvo in beda.

Po ozkih strmih stopnicah, ki so škripale pod vsako stopinjo, se je vzpenjal višje in višje in potem izginil skozi nizka umazana vrata.

— Paolo, kje si bil? — vprašal ga je slab glas.

— Povsod, povsod, mati! — se je odzval veselo in zadovoljno sel k mizi, na kateri je stal poleg male petrolejeve svetilke krožnik z ostanki kruha in svinjine.

— Kje pa si dobila vse to? — je vprašal devajoč košček svinjine v usta.

— Ah, tako! Dobila sem. —

— Tako sem bil lačen — je rekel otroško.

— No vidiš, zdaj ti gotovo diši. —

— Seveda mi in še kako! — je pritrdil in se zasmejal.

Pogledal je proti nji in ko je videl, da že leži v postelji, je vprašal:

— Zakaj si šla tako hitro spat? Ne boš nič šivala nocoj? Oni žid je zadnjič dejal, da mi nič več ne da dela za te, če ne bodeš bolj točna. Jaz sem mu povedal, da kašljaš, pa je rekel, da to njemu nič mar. —

In ko je glodal kost, je modroval dalje:

— Židje, kaj ne to so vendar grozni ljudje. Zadnjič sem bil v sinagogi. Kar tako sem šel, bil sem zelo radoveden. A ko sem bil notri, me je postalo strah in jaz sem zopet bežal ven. Kaj misliš, ko bi me bili zaklali? — je pristavil zamišljeno.

Ona je bila tiho, nič se ni odzivala njegovemu pripovedovanju. Zakašljala je zdaj pa zdaj suho in votlo.

— Že zopet kašljaš! — je dejal modro. — To ni zdravo. Skuhati si moraš čaj iz bazgovega cvetja in potem bo bolje. Beppo je kašljal zelo hudo po zimi, a pil je čaj in zdaj nič več ne kašlja. Sicer pa koliko si stara, mama? —

— Devetindvajset let. —

— A tako? Potem ni nevarno, če kašljaš. Giovanni je pripovedoval, da je samo pred dvajsetim letom nevarno, če se kašlja. Veš, Giovanni vè dosti. Bil je že dvakrat na ambulanci, ker se je bil urezal v prst. Pravi, da je prav prijetno tamkaj. Vse polno ljudi pride in tudi gosposkih. Zadnjič je bil neki gospod s cilindrom, in gospodičin je vedno vse polno. Kadar se jaz zopet urežem, pojdem tudi tjekaj. Potem se ne bodeš ti jokala in ne bo ti treba kupiti mazila, ker zdravniki to vse sami naredo. —

Ona je molčala in to se mu je čudno zdelo, ker je drugače vedno odgovarjala na njegove opazke.

— Zakaj pa nič ne govoriš? — jo je vprašal sočutno.

— Prsa me bole. —

— Res? Kaj pa si delala ves dan? —

— Dopoldne sem šivala. —

— In popoldne? —

— Ah, nič! —

— Morala bi bila iti venkaj na sprehod. —

— Saj nimam obleke. —

— Ti, mama, zakaj pa nimaš obleke? Saj Karlota tukaj zraven ima vedno toliko oblek in jesti in vsega. Celo en divan ima v sobi in njena Marija je imela danes klobuk. Videl sem jo v mestu a ona mene ni nič pogledala. Seveda jaz sem ves raztrgan. Ti mama, zakaj mi ne kupiš nič lepe obleke?

— Nimam denarja, Paolo! —

— Zakaj pa ima Karlota! In niti šiva ne! Prav nič ne dela! —

Zopet je bilo vse tiho. Ona je vzdihnila in oči so ji topo štrlele v strop. Paolo pa je mislil o marsičem tudi o Mariji, katera se je včasih igrala z njim, danes pa ga niti pogledala ni.

Marija je bila stara kakih 14 let a bila je jako velika in on jo je imel rad. Bil je šele 9 let star a vendar je Marija rada govorila z njim. včasih mu je celo dala kako sladščico in on ji je dejal, da bi jo prav gotovo vzel za ženo, kadar zraste samo, če bi imela plave lase. Tiste nežne blondine so mu pač prijale nad vse. Ona se mu je smejala in dejala, da bi ga itak ne morala.

— Ko bi bil kak kapiten ali vsaj častnik v uniformi in sabljo bi te že vzela, a to ne boš nikdar! —

Tako mu je dejala večkrat in njega je to jako jezilo, ker je bil uverjen, da postane kedaj še prav velik gospod in dobi tako uniformo, ki se bode kar svetila samih zlatih našivov.

Vse to je mislil med tem, ko je zadnje drobtine pobiral iz krožnika.

In ko se je najedel, se mu je zopet čudno zazdelo, kje neki bi bila mama dobila svinjino, ko sta drugače imela le malo vodene kave za večerjo.

— Kdo pa ti je dal? — je vprašal in pokazal s prstom na prazen krožnik.

— Nekdo, — je odgovorila ona iz postelje.

— Kedo pa? Karlota? Ta nič rada ne da.

(Dalje prihodnjič).

V odgovor gđč. Vandi.

Nehoté so mi prišli na misel ti stihi Zupančičevi, ko sem čitala Vaša očitjanja. Kakor ponižani in ugnani mak sem zdihnula i jaz: Joj, joj, joj! Vendar mi je pa ostala tolažba, koje nesrečni mak ni bil deležen; preostalo mi je vkljub Vaši »rezki burji« i nekaj gorkega solnca, ki mi je ogrelo otrple ude. Njegovi oživljajoči žarki so spravili moje življenske moči zopet toliko na noge, da primem sedaj lahko zopet za pero — Vam v odgovor.

Vidite, g. Vanda, jaz nočem nikomur vsiljevati svojih nazorov, niti ne mislim, da bi bili edino le moji projekti osnovatelji človeške sreče, človeškega blagra, ker pa čutim da je mnogo gnjilega v kraljestvu Danskem, premišlujem in snujem, kako bi se dalo to zlo odpraviti. Mogoče, da bi se tudi dalo odpraviti na kak drug, do cela nov, do sedaj še ne izmišljen način, zakaj ne? Mogoče, da se nam še narodi veleum, ki nam odpré pot do nove, do sedaj še neznane ere. Mogoče, da nam poruši vse naše stare sisteme, ter nam sezida na docela novi podlagi novo socijalno poslopje, ki bi v vsakem oziru zadostovalo človeškim pojmom o sreči in popolnosti. Ako se to zgodi, se mu hočem vклонiti tudi jaz ter zavreči svoje nazore mej »staro šaro«. Dokler mi pa pridejo moji nasprotniki vedno le sê starimi, uže obrabljenimi razlogi, dokler mi propovedujejo vedno in vedno le o dosedanji nepovoljni organizaciji, koje rekonstruirati naj bi bil vendar baš naš namen, tako dolgo me pač ne vклонijo, in to

Joj, joj, joj!

— — — — —
— — — — —

rezka burja piše!

tem manj, ker se čutim precej solidarno z naprednimi, omikanimi in duhovitimi prvoboritelji ženskih pravic obeh spolov na obeh hemisferah.

Najmanj me pa more prepričati napad, kakoršen je bil Vaš.

Gospodična Vanda, ako bi katerikoli politikastr napadel svojega političnega nasprotnika v strankarskem svojem lističu s tako strastjo, kakor ste napadli Vi mene, bi gotovo vsakdo rekel: no, ta je pa vzel sirovino v zakup, in ves omikan svet bi ga obsojal. A Vi ste me napadli še celo v leposlovnem listu in to še v glasilu »ženstva«, ki naj bi se vendar odlikoval posebno po finem tonu. Kakšno ime naj prideja tedaj nepristranski čitatelj Vam?

A to še ni dosti.

Vi ste spoznali v meni bivšo kolegino — učiteljico, in to spoznanje je razdražilo Vaše samoljublje, češ, kaj si bodo mislili moški, da imajo učiteljice take nazore! Ali sem pa jaz govorila v imenu učiteljic? Menim, da ne. In da bi Vi ne bili spravili mojega nekdanjega poklica na dan, morda ne bi bil nihče potegnil paralele med mojim člankom in učiteljskim stanom. Saj sem izrekla le svoje lastno, čisto osebno naziranje, in to, mislim, mi mora biti vendar dovoljeno. Kaj naj si pa misli svet sedaj o učiteljicah, ako me Vi — učiteljica, ki bi morala vendar spadati k duševni eliti našega ženstva — napa-date na tak nefin in neomikan način?

Gospodična, Vi ste zadeli se svojim odgovorom učiteljicam hujši udarec nego sem ga jaz.

Poslužili ste se pa v svojem odgovoru tudi sredstva, ki nikakor ne kaže plemenitega značaja. Vi niste odgovarjali stvarno mojemu članku, ampak ste se lotili moje osebe, ki Vam — kakor priznavate sama, ni prav nič znana. — To pa nikakor ni čin omikanega človeka. Kritiziranje moje osebe — ki Vam sicer tudi nič mar ni — ne sodi v javnost, najmanj pa v leposloven list. Ako pa imate osobno kaj proti meni, prosto Vam nastopiti privatnim potom.

Svojega članka ne bodem tukaj zagovarjala, kajti pisan je za one, ki umejo čitati, česar pa Vi ne znate, kakor sem se imela priliko prepričati baš iz Vašega odgovora. Da ni pisan za lenobe Vam priča stavek, v kojem ga priporočam posebno onim gospodinjam, kojim treba služiti vsakdanjega kruha zunaj hiše. Mislim, da sem to povedala dosti jasno. Da si pa moji članki nikakor ne nasprotujejo, Vam lahko pove vsaka pazljiva čitateljica »Slovenke«. Na druge se mi pa ni treba ozirati. Preveč bi imela posla, ako bi hotela razlagati na široko vsakemu malomarnemu čitatelju še posebe svoje spise.

Samo to Vam lahko rečem, da sem se potegovala v vseh dosedanjih svojih člankih za ženske pravice in za žensko osvobojo, kar pa nikakor ne izključuje, da se počuti normalna ženska v domačem krogu ob strani obožavanega moža, sredi ljubljenih otrok najboljše. Le prečitajte še enkrat moje članke, dotikajoče se ženskega vprašanja, in spoznala bode to sama. A prečitajte jih pazljivo in počasi, v kaki mirni urici, ne, kadar Vam razburjena kri divje polje po žilah, ne, kadar Vam jeze vtriplje srcé. V takem položaju zgubi človek vso razsodnost, kakor to najbolj kaže neprimerni Vaš članek. — Ako bi bili čakali, da se Vam prva jezica nekoliko poleže, gotovo bi bili spoznali, da tak hrupen jezik ne more pospeševati Vašega vglada. Toda ne, Vi celo nadaljujete pisati, da-si ste »spehana« in so Vam »živci razburjeni«. In posledica tega? Da od tona Vašega odgovora do počenjanja tistih »negalantnih babur«, ki si »zaidejo z razkoločenimi očmi s prsti v lase« ni več niti pol koraka.

Gospodična, zagnala ste se tudi v moj nemški »Speisehäuser«, ki sem ga dejala v oklepaj k slovenski besedi »jedilnica«. Ali res ne veste, da je ta nemška beseda tukaj pridejana samo v pojasnilo, ker slov. »jedilnica« nikakor ne določa natanjko pojma? Jedilnica je tudi moja privatna soba, v koji obedujem; poslužila sem se pa tega izraza, ker morda še nimamo drugega, ki bi natanjko označil pojem, kojega izraža nemški »Speisehaus«. Lahko bi bila pristavila tudi francoski ali angleški izraz namesto nemškega; menim pa, da je le nemška beseda večini naših čitateljic umljivejša, in — honny soit, qui mal y pense — ker se mi tudi ni ljubilo stikati po slovarjih.

Prav tako rek »zu wenig hausfraulich« (ne hausfräulich), ima dati govoru le več živahnosti, kakor v ta namen sploh vpletamo sestavke tujih jezikov; a ne samo mi, temveč i drugi narodi. — Smešno pa je, ako mi očitata, da se hočem bahati z znanjem nemščine. Pri nas na Kranjskem, kjer zna skoraj vsako pastirčce lomiti nekaj nemškega, pač ne služi znanje nemškega jezika v tako posebno čast, da bi mogli ž njo koketirati.

No, kar se pa tiče tistih »nezrelih pobičev« za kojih užaljeno čast se tako toplo potegujete, dalo bi se o njih in njihovi bedi napisati kar cela knjiga. Tu je pač tudi temna stran človeštva, koje pa Vi tudi ne razumete. Tiste instrukcije ne prinašajo dijaku nikakor tolikega blagra, da bi jih bilo možno opravičiti s te strani. Če mu utešijo na eni strani glad, mu nabavijo na drugi strani še več škode, odvrčajoč ga od lastnih študij. In koliko jih podleže telesno popolnoma, radi napora, ki jim pomaga do neozdravljive jetike.

Ali ne mislite torej, da bi storila gospodinja, ki ima mehko

srce za trpeče dijaštvo, bolje, ako bi odkazala takemu lačnemu po-
biču prostor pri svoji mizi, namesto da bi mu izročila trdoglavo
svojo deco za tistih ubozih par krajcerjev?

Če pa pravite, da umejete žensko naravo, ste se pač zmotila.
Za tako podlo in ničvredno stvar, za kakoršno imate Vi žensko,
je jaz ne morem smatrati. Res je, da je veliko pokvarjenih in nič-
vrednih ženščin, a res je pa tudi, da je veliko prav vzornih, zvestih
in udanih soprog, ki slobodno zahajajo v družbo, ne da bi nastala
takoj »šviga švaga«. Če bi pa bila ženska tako zanikrna stvar, kakor
jo slikate Vi, potem seveda je opravičen jedino, le turški sistem,
po kojem se ženske zapirajo v harem, kjer nimajo prilike, gizdati se
za tuje soproge. Pomislite vendar, gospodična, kako grozno obtožbo
ste izrekli s tem vsemu ženstvu!

Čujte tedaj: ženska, ki je svojemu možu res zvesta, bode obče-
vala slobodno tudi z moštvo vsega sveta, ne da bi se omajala le
za hip njena zvestoba. Ako je pa samo zato zvesta, ker ji manjka
priložnosti, no take ženske ne more mož izgubiti, ker je nikdar imel ni,
kajti njena zvestoba je le fantom. Isto tako Vam ne hasni veliko,
ako jo prav zaprete v celico ter ločite od vsega sveta; kajti zvestoba
se more kršiti tudi v mislih. Ozirati se nam pa vendar ni na neka-
tere umazanice, temveč na ženstvo sploh. Če tega sama ne čutite in
ne spoznate, Vas moram le obžalovati.

Zakaj jaz dopisujem v »Slovenko«, to je morda pač moja zadeva,
in če sprejema gospa urednica moje članke, me tudi ravno preveč
ne boli, ako jih Vi obsojate v koš. Da mi pa pri dopisivanju ni samo
za častno ime »sotrudnica Slovenke«, naj Vam priča dejstvo, da sem
že marsikaj prispela i brez podpisa, — celo kuhinjskih receptov*).
Ker mi gre sploh samo za stvar, a ne za pohvalo, moram celo od-
kloniti pohvalo g. urednice, v zadnji št., ker upam, da ima majka
Slovenija še mnogo odličnejših hčera od moje malenkosti. Pa kakor
sem uže omenila, ne bodem tu zagovarjala svojega članka, ker izvi-
rajo Vaša nasprotstva večinoma le iz napačnega razumljenja ali pa
iz zavijanja mojih izvajanj. Moja dolžnost pa ni, da bi Vas učila
prav čitati.

Jož, jož, jož, rezka burja je pač šla preko mene, a zmajala ni
niti enega mojih podpornih stebrov, nasprotno, še celo vtrdila me je
v mojem prepričanju, in vkljub Vašemu ropotanju bodo le spet stali
moji načrti v Slovenkinih predalih.

*) Oddelek »Doma« mi polni res skoro sama g. Danica.

Op. ured.

Vam pa, gospica Vanda priporočam za razburjene Vaše živce, da si jih pojdete zdraviti v Kamnik v Kneippovo zdravilišče, ki je pred nedavnim odprlo svojo sezono. Mrzli obkladki in stopicanje v potokovi strugi Vam bo ob enem hladilo prevročo kri. Ko se pomirite do kraja, smete se, ako Vam drago, zopet oglasiti, da se pomeniva bolj stvarno, nego je to bilo do sedaj mogoče.

Do tedaj pa zdravstvujte!

Danica.

Intrigant.

Spisala Nada.

Po vročem poletnem dnevu, je nastopil prijeten večer z božajočim hladom in komaj čutno morsko sapico. Po malem istrskem mestu se je tedaj začelo še le pravo življenje. Ljudje, ki so bili čez dan doma, vreli so zdaj po solnčnem zahodu na vse strani.

Bila je nedelja.

V mestno lukco je priveslal mal čoln, iz katerega so doneli veseli glasi mladih ljudi, ki so, komaj dospevši do brega, urno in lahko poskakali na suho in se prav glasno razgovarjali. Nikakor niso mogli biti edini, kam bi šli; vsak je predlagal kaj drugega; slednjič so se vendar zedinili ter krenili vsi razven enega k »zlatemu jelenu«.

»Aha, jezičnemu doktorju je vino iz Izole šlo v glavo; boli ga«; je dejal eden za odhajajočim.

»Izola ima res dobro vinsko kapljico«, je rekel drugi ne mené se za prvi odgovor.

Za nekaj časa stopili so vsi v veliko prostorno vežo na lepi razsvitljeni vrt — »Pri zlatem jelenu«.

V tem malem mestu je bil večinoma italjanski živelj, vendar je bila hrvatsko-slovenska kolonija, čem dalje tem močnejša. Bili so to večinoma uradniki in pa tudi nekaj trgovcev. Imeli so svojo »Čital-nico« z besedami in s par plesi. Vsak večer so se pa tam shajali neoženjeni udje ter čitali, peli, igrali, večerjali in — obirali.

Poleg moškega, a vendar vedno vedrega doktorja je sedel na večer finančni uradnik, dajoč si mnogo toña s tem, da je zbijal šale, ki niso bile vedno najboljše. Govoril je rad o drugih, pričénši s kako

malo neznatno hvalo o dotični žrtvi, a jo po časi takó očrnil, da ni ostalo na njej ni trohice dobrega. Konec svojega govora je pa obrnil náse ter se pokazal vzvišenega.

Na njegovi strani je sedel temnogledi profesor, ki se je le tu in tam malo nasmehnil, malo govoril, a pridno praznil čaše. V pogovore se ni mešal in videlo se mu je, da kakor ga ti pogovori malo zanimajo, takó jim tudi malo veruje.

Kraj njega je sedel mož precej gostobeseden, ki je vpletal v svoje skoro vedno pesimistične govore izbrane izraze ter se skrbno ogibal vsakdanjih predmetov in navadnih besedi. Zašel pa je večerrat tako, da se ni znal izkupati iz zadrege in zadostiti vprašanjem. Tak pesimistično začeti pogovor je končal navadno prav zabavno za vso družbo vesel hrvatski duhovnik Nedeljković, ki je obrnil takó, da so vsi udarili v glasen smeh, da je celo temnogledi profesor nategnil ustni na smeh odobravajoč.

Samo oni, ki je pogovor pričel. Medén, ni se smejal, temveč praznil v svoji jezi kupico za kupico.

Ti so bili znamenitejši in navadnejši gostje v Čitalnici, bili so redkokedaj sami.

Pridružili so se jim domači in tuji trgovci in pred večerjo so prihajali na pivo tudi drugi že oženjeni možje.

»Pri zlatem jelenu« so seli v prijeten in skrit kotiček vsi prej opisani možje. Od tod so imeli pred očmi vso množico na vrtu, ki je prišla poslušat nov orkester.

»Tam le je Miličeva«, je dejal profesor, spustil gost oblak dima pred se, izbočil ustni ter vzdignivši glavo pokazal takó v mer, kjer je sedela temno-oblečena deklica s širokim belim klobukom na glavi. »Deva bleda, deva bleda, njega od nikoder ni!« je citiral sè smehom finančni uradnik Kosec.

»Kaj mislite, da je res kaj ljubezni pri teh dveh, ali pri njej vsaj?« je vprašal malomarno Medén.

»Kdo pa veruje še v ljubezen, dandanes?« je vprašal Kosec.

»Žal mi je za doktorja, da mu je ona vetrnjaška stvar zmešala glavo, a prepričan sem, da bo kmalu zopet dobro. Ne bi mu bil prijatelj, ko bi ne skrbel, da mu jo izbijem iz glave«, je dejal imenitno Medén, ter se nasmehnil kakor pravi Mefisto.

Miličeva družina je stanovala v lastnej jednonadstropnej hiši na vzhodnem konci mesta. Mestni inženir Milič, zmenil se ni za nič drugega na svetu nego za svoja opravila in svojo rodbino. Opravila je opravljal vestno in natanjčno tako, da so mu že šteli v pedantnost. Bil je zaveden Slovenec, toda ni se mešal nikdar v oduševljene govore,

bil ni v nikakem odboru, ali ko je bilo treba seči v žep za narodno stvar, storil je to vselej rad.

Odgojo svoje edine hčere Vere prepuščal je popolnoma svoji ženi.

Vera je bila izobrazena in omikana deklica kakih dvaindvajsetih let, ki se ni zadovoljila z ono splošno površno omiko, ki se pridobiva v šolah; izobraževala se je sama še z mnogim, raznovrstnim in izbranim čitanjem. Zнала se je vesti priljudno in prijazno, in vedno nepretirano in nepresiljeno. Imela je lastno voljo in prepričanje, katero je vsakemu naravnost povedala brez vsiljevanja, vselej mirno, premišljeno, pa vendar skoraj boječe.

Njena mati, gospá Miličeva, imela jo je čez vse rada, dasi jej je bila v nekaterih stvareh pravo nasprotje.

Pred drugimi jo je rada nazivala filozofa, ne ve se, ali za to, da pokaže hčerino vednost ali da se pošali ž njo; najbrže pa oboje skupaj.

Jutro potem, ko jo sedela na vrtu »Pri zlatem jelenu«, sedela je Vera na verandi pred svojo hišo. Sklenjeni roki je položila pred se na ograjo in zamišljeno gledala naprej bližnje, mesto obkrožujoče hribe, zavite v tanko meglo, ki je naznanjala, da bode dan prav vroč. Kraj nje na stolici bil je kupček raznih knjig, na mizi pa papir in svinčnik, ker je Vera tudi dobro risala.

Bila je ona ta čas v stanu, v katerem se ne čuti nobene potrebe, v katerem se nima posebnih želj, ne veselja, ne žalosti. Zroč v daljavo je mislila mnogo, a ne globoko; njene misli so krožile od predmeta do predmeta in slednjič so ostale pri idealu, h kateremu so se vedno in tako rade vračale.

Bila je v svetli, lahki, jutranji obleki, v kateri se je zdela mnogo mlajša.

V dve kiti spleteni gosti lasje sta ji segali čez pas.

Po peščeni stezi od hiše sem stopa drugo mlado dekle prav tiho in varno z naivnim smehom na ustnah.

Prisla je za Verin hrbet nečuvena in nevidjena ter jej zakrila z obema rokama oči. Vera se je stresla, hotela odtegniti raz oči neznaní roki, vprašaje »Ti mama?« »Ha, ha« zasmee se deklica veselo in glasno, »kaj ne, da me nisi pričakovala?« Oh ti, Nada, dober dan!« je dejala Vera veselo, toda mirnejše od njene obiskovalke. »Kaj te je prineslo semkaj tako zgodaj?« je vprašala Vera.

»Kdaj pa naj pridem«, je odvrnila Nada, »pozneje je tako neznosna vročina, na večer pa imaš ti druge pohode.«

»Prav, prav«, saj me veseli; le čudno se mi je zdelo na prvi hip, saj te poznam za tako zaspanko, oprosti!«

»Sedaj pa odloži tu le, ali pa pojdiva v hišo, kakor ti drago«.

Nada pa je že prej med potjo snela rokavice ter je dela sedaj s klobukom in solnčnikom vred na klop kraj sebe.

»Kaj si delala, ali prav za prav kaj si čitala?« je vprašala Nada, gledajoč knjige.

»Nič, zdaj čisto nič, imela nisem prav nobene volje, tu sem sedela. —

»In mislila« nasmeje se Nada.

»Čakaj, prinesem ti baš nabranega, lepega sadja, ohladilo te bode«. To rekši, steče Vera v hišo, Nada pa, ki se je med tem zresnila, zre za njo.

»Kak otrok si v tej obleki, posebno ker imaš kiti tako«, pravi Nada, vrnivši se, Veri.

»Otrok?« vpraša Vera, »a kakove so bile moje misli, gotovo ne otročje«.

»Se li je sme znati?«

»Ugani!«

»Mislila si nanj ter ga potem primerjala s kakim junakom iz knjig.«

»To ni težko uganiti, da sem mislila nanj, ali kaj!«

»Mislila si na svojo prihodnost« vzkliknila je Nada, kakor bi že bila gotova, da je zadela.

»Uganila si; da, sanjala sem, sanjala, Nada moja!«

»No, povej še meni te sanje; jaz sama tako ne znam in ne morem sanjati drugega razven grdih, neprijetnih sanj.

»Glej, mislila sem zdaj, kakova žena bodem jaz! Zjutraj se spravim, pripravim zajutrek, pokličem njega, moža, spremim ga potem po stopnicah nizdol, ko pojde v urad; potem uredim po sobah, preskrbim za obed, med tem kaj zašijem in tako prejde poldne. Potem pojdem gledat na okno, ali on že gre in ko ga ugledam, stečem mu nasproti. Svoje mračne gube moral bode pustiti pred vrati, drugače mi ne vstopi, pobožam mu skrb raz lice in ga potem spremim k mizi, na katerej se bode svetila čista, sveža oprava. Vesela bodem in če on še ne bo vesel, hotela bodem vedeti skrb in žalost, ki ga tare in skrb in žalost bom delila z njim. Popoludne pa bodem kaj čitala, morda tudi risala, če ne bo dela, na večer mu priredim večerjo, slastno in okusno. Po letu bodeva pri oknu v sladkem molku slušala divno slavčevo petje v onem le gozdiči, po zimi pa se veselila pri gorki peči žvzgajoče burje in mrzlega dežja.

»Lepo, lepo, blagor tebi, samo glej, da si bodočnosti ne slikaš prelepe«, je vzkliknila Nada.

Dalje prihodnjič.

Sanjaj srce!

Sanjaj srce, sanjaj
o minuli sreči, —
leka dajaj duši
v bóli in nesreči!

S sladkimi spomini
ji začeli ráne....
da v pokoju blagem
srečna ti postáne!

Zagorska.

Mnogoženstvo in enoženstvo.

Po prof. T. G. Masarykovem predavanju poslovenil D. L.

(Konec.)

Govoril sem o anthropološki enakosti moža in žene; sedaj povem, kateri je novi нравni nazor o intimnem razmerju moža in žene, zlasti v zakonu.

Stari zakon je rekel, da bi bila zakonska človeka le »eno telo«; mi bi to danes formulovali, da bi bila tudi en duh. Zakon ne le telesa, ampak duha, duše. Je to krasna beseda Brownin-gowe: zakon duš. O tem je govor. Devišstvo, celibat ni višji in čistejši nego zakon.

Čisti zakon je najintimnejše prijateljstvo: To je vrhunec asocijacije, ki jo naša doba toliko neguje in hvali. Asocijacija duš. In intimnejše asocijacije, nego je med možem in ženo, si sploh ne moremo misliti. Zakon mora biti ženi in možu višji razvoj. V zakonu se začena novo življenje, nadaljuje se nadindividualni razvoj.

* * *

Naziranje o spolu mora biti drugačno, nego je imamo doslej. Rekel sem že, da se po starejšem nazoru, zlasti po krščanskem asketiškem idealu, dela ogromni razloček med telesom in dušo. To je stari orijentalški nazor; v Evropi ga je imel Platon in grška filozofija, krščanstvo ga ima in dekadenca tudi Imeti materijo in telo za nekaj nečistega, je usodna zmota. Vsled te zmote izvira oni posebni, perversni jezuitizem in mnenje, da se more grešiti telesno, a ni treba, da bi se moralo grešiti duševno. Machar popisuje v svoji Magdaleni takšen individuum, ki v razvpiti hiši piše o idealni ljubezni: Kakor hitro razdvojite človeka na duh in mu rečete, da je telo nečisto, tedaj nima časti pred svojim telesom in pride do te

posledice, da iz materijalizma askeze spada v materijalizem dekadence. Ne! nečistost ni v telesu, ampak v duhu! Ta, kdor postaja nečist, pada najprej v duhu, potem še le telesno. Vaditi se moramo da bomo imeli spoštovanje pred svojim telesom, pred čistim telesom — in potem odpadejo nelepi ideali ekstremnega asketizma in libertinaže.

* * *

Danes se mnogo govori in pesni o idealu moderne žene — kaj se tu zahteva? Žena naj bi bila nekako zavetnica ljubezni. To je zahteva sentimentalnosti in romantike, misli se le mesenost, ki se umetno in nenaravno zvišuje. Žena naj bi bila mati, to je baje njen poklic od narave. Prosim, recite isto tako: mož ima od narave poklic, da postane oče — in takoj uvidite, kako je argument slab. Mati je gotovo nekaj krasnega, v besedi mati se da povedati mnogo, kar je človeku drago; toda so-li vse matere tako idealne? In zakaj delamo svetost le pri materinstvu in ne enako pri očetovstvu? Govori se o družini in o življenju v družini — tam se baje mora mož odpočiti od svojega dnevnega navora itd. Prosim vas, ali ne vidimo zakonskih mož, kako hodijo zvečer po tem t. zv. dnevnem naporu v gostilne? Kje je tu družina? Da, bode družina in bode nekaj, česar niti ne slutimo, ko si postaneta mož in žena čisto ednaka; družina še le postane, ko mož strpi, da bo njegova žena enako samostalna kakor on.

In kako se govori o idealu o možu; to so čisto vnanje, fiziške lastnosti; stan, bogastvo, karijera, lepota, v slučaju mundura itd.

IV.

Proti tem idealom in nazorom speje družba po svojih najboljših ljudeh k višjim smotrom, k višji nramnosti spolni, rodbinski in torej tudi socijalni.

Kako pridemo do nje? Z naravno samopomočjo! S samopomočjo radi tega, ker se današnji oficijelni voditelji družbe za te najvažnejše stvari malo brigajo ali nič. Rodbina, šola, posameznik mora začeti sam z vyzgojo samega sebe; le s tem, da se vsakdo zaveda, le s tem se osvobodimo starih idealov poligamije.

Povsod, ako se ozremo na energijske, žive narode, povsod je močno gibanje k preporodu. V Švici se je v curiški državi l. 1897. družba postavila proti prostituciji.

Pred nekaj leti (l. 1885) je bilo na Angleškem ogromno gibanje, ki je segalo do najširših slojev; tam niso pomisljali javno kazati na ljudi, kakor na princa Waleškega, in tožiti — neverjetno!

- da je temu razuzdancu na tronu zapadlo 4000 deklic. Bili so mo-tingi po gostilnah in cerkvah, povsod so rohneli proti zlu. Na Angleskem so se na prizadevanju žene, Jožefine Butlerove, organizovale družbe proti prostituciji, ta društva se širijo i drugod.

Na Francoskem — tam tudi nimajo le Dreyfusove afere! — je med dijaštvom gibanje proti prostituciji, isto tako med nemškim dijaštvom. S kratka povsod, kjer začenjajo misliti in v resnici živeti, umejo ljudje, da se morajo postaviti proti poligamiji.

Pri nas je še malo življenja (In pri nas Slovencih?! Op. prel.), nismo se še probudili. Zato vlada tudi občno mnenje, naj se o stvari niti ne govori. Prosim, poskusite to, resno se porazgovoriti o stvari z ljudmi javno nastanjenimi, katerih se to pred vsem tika: ni mogoče o stvari izpregovoriti, dasi bi moral biti slep, kdor bi ne videl, kako naša narodna družba živi. V najboljšem slučaju se zlo lokalizuje, in mislimo, da smo odstranili iz družbe zlo in nravno kugo, ako javne hiše zgradimo in odločimo. Nikakor! Te propadle žene vendar niso jedine žrtve ideala — postavite le tudi javne hiše za prostitute in uvidite, kaj je naša družba in kaj preostane od družbe. Prostitucija — to niso le propadle žene, ampak tudi v enaki meri propadli možje.

Pravim, pri nas je zlasti treba samopomoči, ker oficijelni stražniki stvari ne vidijo ali nečejo videti. V cerkvah je še nekoliko gibanja, vsaj v nekaterih toda malo. Naše crkve se preveč brigajo za dogme ali v hujšem slučaju za kakšen obred, a se boje zadeti ob to življensko vprašanje.

In država? Ta stvar ignoruje ali pa reguluje mnogoženstvo. — In tako imamo oficijelno državno mnogoženstvo; kakor imamo državne železnice, šole, cerkev, tako imamo i državno prostitucijo. A parlament in politiki — ti naj bi se brigali za nravnost?!

Veda, zlasti medicinska, ki ima v tej stvari doslej besedo, ustreza v svoji okostneli oficijelnosti občnim nazorom. Mnogi medicinci proizročujejo mnogo zla s svojimi nazori že radi tega, ker vprašanje sploh ni medicinsko. Medicinsko je tedaj, ko je že hudo, ko že gori; tu je medicinec na svojem mestu; toda vprašanje je nravno, socialno, kulturno in filozofiško! To bi si morali medicinci dobro razjasniti, in zlasti bi moralo nehati to »medicinsko« razburjanje in napačno poučevanje o spolnem življenju. Končno literatura, umetnost in filozofija! Tu sem že povedal, da je razdvojena: edna, ki hodi po starejših potih poligamije, druga, ki zdeluje novi nazor.

Hotel bi torej na konec pokazati na te, od katerih moremo v istini črpati novi nazor. V prvi vrsti Shakespeare. Njegove žene vobče, zlasti njega Porcia: tu vidimo novi svet! Shakespeare ima že enakost spolov in zlasti je že občutil moškost — da se tako izrazim — ženstva.

Iz našega stoletja bi imenoval angleško pisateljico Charlotte Brontë. Njeni romani: lepota ni samo fiziška, ampak i duševna. Dalje angleška pisateljica Brownigova (Aurora Leigh): duševna samostalnost žene.

Puškinova Tatjana: moška prostost in končno Dostojevskega roman »Idiot«; tu vidimo, kaj je posvetno življenje, posveten mož: ravno čisti mož.

Da si povemo to docela jasno: Že divjaki zahtevajo od žene, da bi bila čista. Isto moramo zahtevati od moža, in še le, ko odstranimo dvojno moralo, možko in žensko, pridemo do morale sploh.

* * *

A ne mislite, da problem ni narodni problem, rad bi vedel, kaj bi bilo bolj narodno! Poglejte le našo literaturo in najdete dragocen pouk: Máchar začenja novo perijodo literature — zakaj? Kaj je vsebina njegovega Maja? Problem Magdalene. In kakor je črpal iz ljudske poezije, tako je tudi docela dobro zadel, kje žuli čevelj tega češkega človeka.

V najnovejši poeziji: Machar. Machar prihaja bez vse filozofije k istemu predmetu: Magdalena je središče narodnega življenja. To je problem našega naroda, vsakega naroda, občeljudski problem; zlasti majhen narod ima tu problem problemov. Le v enoženstvu, v enomoštvu je resnično poroštvo sile, življenja in napredka.

Narod, ki živi poligamiški, se še ni prebudil, on spi, npravno in duševno. Toda ta t. zv. moderna gesla nas ne spasio. Eni priporočajo, kakor rečeno, predvsem ločitev. Toda ločitev ne popravi stvari. Kadar se že morajo ljudje ločiti, bodisi državno ali cerkveno, je že zlo. Za tem moramo stremeti, da sploh ne bo treba ločitev. Ločitev je le simptomatiško zdravljenje, v danem slučaju že more koristiti, toda radikalno zla ne odstrani. Propoveduje se prosta ljubezen: Ne! Ljubezen — da. Ljubezen ne sentimentalna, ne romantiška, ampak ljubezen moža in žene, popolnoma si enakih.

Propoveduje se gospodarska enakost: Ne-le gospodarska enakost, ampak enakost sploh, npravna enakost, npravni demokratizem, hočem-li to še enkrat ponavljati?

Višje naziranje o življenju, o celem razvoju, o celem svetu, višje naziranje o človeku — to se ne da doseči le s kakim enostranskim

receptom. Naše vprašanje je v zvezi — ako o tem le nekoliko razmišljamo — z vsemi vprašanji, ki se danes pretresavajo. Vse, kar se priporoča filozofski, verski, socialno, politiški, gospodarski in ne vem, kako še, to vse se predvsem tika rodbine. Rodbina je prava socialna enota: mora-li biti religija, kje naj bo, ako ne v rodbini? Moramo-li čutiti socialno, kje drugje se tega naučimo, če ne v rodbini? Skratka vprašanje mnogoženstva ali enoženstva je v zvezi z svemi časovnimi vprašanji, a samo je najvažnejše, najtežje.

Nekaj novega se rodi v ljudstvu, v vseh strokah se nekaj kvasi, kakor pravimo; ne vemo še kaj je to pravzaprav, toda kdor bolj skrbno zasleduje zgodovino in njen razvoj, kdor se ne da zmotiti od gesel in besed, kdor bo sam sebi in drugim odkritosrčen, ta umeva, da se približujemo novemu višjemu naziranju o življenju. Kdor to umeva in čuti, ta ve, kaj in kako mora pomagati.

Gotovo moremo crpati nadejo iz dosedanjega razvoja in to nadejo imamo in imejmo, da je ta novi svet, to novo življenje morebiti bližje, nego skrbimo. Čas je, da bi se njega verniki združili, da bi se vsakdo z nravno samopomočjo, kjer more, trudil za napredek a glavno in predvsem:

Ne z mnogoženstvom, ne z mnogomoštvom, ampak z enoženstvom in z enomoštvom!

Zmaj Jovan Jovanović.

Srbsko-hrvatski narod je praznoval dne 24. (12.), 25. (13.) 26. (14.) in 27. (15.) junija petdesetletnico književnega delovanja največjega svojega lirskega pesnika Zmaja Jovana Jovanovića. Jovanović se je rodil v Novem Sadu l. 1833. Ime »Zmaj« dobil je pozneje, ko je urejeval v Pešti list za satiro, ki se je zval »Zmaj«. Bil je Jovanović tudi marljiv sotrudnik humorističnega lista »Komarca« a na svojo roko je ustanovil beletristični list »Javor«, ki izhaja še dan danes. Kakor posredovatelj za slogo med Hrvati in Srbi je mnogo pisal tudi v hrvatske liste. O njegovih pesmih »Djulići« piše dr. Šrepol: »Djulići« spadajo med najdivnejše cvetje lirske poezije v naši književnosti. Toliko nežnosti, toliko toplote, toliko čistih občutkov najti je malo tudi v književnosti drugih narodov. In drugod zopet o »Djulići uveoci«: »Bajni zvoki iz strun Zmajevih gosli očaravajo ti dušo, povzdigujejo ti srce, napolnjujejo te z neko plemenito otožnostjo, koja te kakor dobri angelj sili, da bodeš

bolji. Zdi se ti, kakor da slušaš bajne, tihe in mehke zvoke neke nebeške harmonije. Malo je lirskih poezij v vsej srbskej in hrvatskej književnosti, koji bi z gorkimi in iskrenimi občutki, s tako globokimi in plemenitimi mislimi mogle pretresti vsako srce kakor »Djulići uveoci«. To so pravi biseri«.

Zmajevi prevodi so taki, da bi človek teško verjel, da so to prevodi. Prevel je pa mnogo pesmic iz ogrskega (Arany, Petöfi) od Lermontova, Bodenstedta, Heineja, Berangera, Göthe-ja i. t. d. Zmaj je tudi izvrsten humorist; poleg več humorističnih pesmi je spisal l. 1866. šaljivo glumo »Šaran«, katera se igra še dan danes na odru v Belemgradu. Za časa poslednje rusko-turske vojne je jel izdajati »Ilustrovana vojna kronika«, a leta 1878. je začel izdajati krasni humoristični list »Starmali«, kojega urejuje še sedaj prav mojstersko. Toda Zmaju to še ni bilo dovolj. Z vsó silo svoje pesniške duše je zlagal tudi otroške pesmice ter je leta 1880. jel izdajati list »Neven«. Dr. Milivoj Šrepel piše o Zmaju liriku med drugim: »Ko pročitaš samo nekoliko njegovih pesmi, občutiš takoj, da iz njih veje duh prave, žive poezije, občutiš takoj, da so te pesmi plod pravega pesniškega zanosa. Morda se pa Zmajeve pesmi z ničem tako ne prikupijo kakor prav sè svojo preprostostjo in iskrenostjo. Nad vse je Zmaj istinit. Nikjer ni umetne nejasnosti, nikjer afektacije. Radi tega je Zmaj vsakemu razumljiv. Zmaj je idealist, pravi pesnik koji veruje v večnost plemenitih idej in nesmrtnost prave poezije. Ko čitaš njegove pesmi, zdi se ti, da slušaš šumljenje malega potoka ali milo slavčevo pesem, kakor da vonjaš pomladansko cvetje. Vsa pesnikova čustva prehajajo v tvojo dušo, da sam čutiš njegove občutke«.

Zmaj je tudi kakor satirik tako dovršen, da pravi isti Šrepel, da je na tem polju kar nedosežen. V književnosti hrvatski in srbski nima para pa tudi med vsemi drugimi Slovani spada Zmaj med prve satirike in humoriste.

Jovanović je eden najodličnejših in najiskrenejših prijateljev sloge Hrvatov in Srbov. V mnogih prilikah je pokazal svoje misli in želje, rekel je glasno in jasno, kako mu srce krvavi vsled nesloge med Hrvati in Srbi. V pesmi posvečeni Preradoviću pravi, da se njegova duša ne umiri, »dok god s rajskih vrata ne ugleda slogu Srba i Hrvata«.

Kako je pač moralo boleti blazega pesnika ob njegovi petdesetletnici spoznanje, da sloga med Srbi in Hrvati je še sèn, dasi bi lahko bila lepa resnica, a da se ta sèn ne uresniči, zato skrbé kaj pridno tako Hrvatje kakor Srbi — bratje po krvi in jeziku.

Književnost in umetnost.

Vstajenje (Voskresenje) od Leva Tolstega. Pač malo katera knjiga se je čitala s takim zanimanjem kakor »Vstajenje« grofa Tolstega. Čudno ni, ako si dajejo Angleži in Amerikanci tekst iz »Njive« kar brzojavljati.

Če te je prej osupnila istina, s katero je popisan sodni dvor, obtoženci, porotniki in obravnave, pretresti te mora sedaj nesrečna Maslova, v kateri vidiš, da je zamrlo vse, kar je bilo vzvišenega, plemenitega in dobrega; pretresti te mora natanjko popisovanje ječ in raznih jetnikov, čutiti moraš z Nehljudovim, ko pohaja te ječe in poseča jetnike, in zavzeti se kakor on za te ljudi, ki so toliko boljši, iskrenejši, naravnejši od »izobražencev«, ki so svobodni. Smelo se lahko reče, da s tako realnostjo ni opisoval ljudi še nihče tako, da bi se duša, srce in občutki vseh teh nesrečnežev imeli kar tako na dlani pred seboj. Kako ti je pri srcu osoda vseh teh ljudi, s kako pozornostjo spremljaš vsako osebo in kako željno pričakuješ, da bi se v nesrečnej Katjuši vzbudili blažji občutki. Pa čemu besed? Že sam ta roman je toliko vreden, da bi se Slovenci vendar začeli učiti ruskega jezika, a koliko Slovencev lahko čita ruski??...

Doma.

Linoleum se ohranja svetel na sledeči način: Na vsake 2 ali 3 tedne ga operi dobro z mlekom in vodo (pol vode pol mleka). Čez 3 ali 4 mesece, torej vsako leto kake 3 krat drgni ga s terpeninom, v kojem je raztopljenega nekaj voska. Dobro je tudi laneno olje. Preproge ostanejo na ta način vedno lepe in svetle, to se pravi, izgledajo snažno in kakor nove. Fundgrube.

Hitro usmrčenje jegulje. Vlij v skledo mrzle ali mlačne vode pol skudelice vinskega octa in deni jeguljo notri. Obrne se še dva ali trikrat, a je že čez $\frac{1}{2}$ minute mrtva in slezi se dajo lahko s prsti odrgniti. Jegulje izgledajo potem modro, so od zunaj čiste, ne trepetajo več ter se dajo lahko snažiti. Okus po jesihu se ispere v čisti vodi.

Neudammer Fischerei-Zeitung.

